
ACADEMIC AND NON-ACADEMIC ACHIEVEMENT IN THE LIGHT OF THE DROPOUT AND HEALTH- BEHAVIOUR

TANULMÁNYI ÉS NEM TANULMÁNYI EREDMÉNYESSÉG A LEMORZSOLÓDÁS ÉS EGÉSZSÉGMAGATARTÁS TÜKRÉBEN SPORTISKOLAI ÉS NEM SPORTISKOLAI INTÉZMÉNYEKBEN¹

Kovács Karolina Eszter

Abstract: Many factors can stand in the background of the dropout of the student from an educational institution namely learning difficulties, social problems, or the lack of motivation, direction or support. School-dropout cannot be predicted by only one factor as the determinants are in connection during the progress. This is an important question in the sport school system as well as the phenomenon namely changing sport club, moving and thus changing educational institution can be more frequent among (elite) athletes, however, this topic has not been investigated yet. Another significant question is the connection between dropout and health behaviour and health-awareness. In our study, we measured the dropout intentions and dropout rates, and health-awareness of students learning in sport schools and in non-sport schools, furthermore, the connection between dropout intention and health awareness was investigated as well on the basis of focus group conversations. In the sample, four educational sports schools were involved containing one from the capital city and three in the country. All of the students were 10-graders (N=80) who were asked to describe their health-awareness, coping and anxiety and dropout intentions and fact through focus-group conversations as part of a complex national investigation (SHTE 2017). Based on our results, the ratio of dropout intentions and rates are higher caused mainly by the sports career. Furthermore, the level of health-awareness is higher and their coping and anxiety characteristics are better among sports school students. Dropout intention tends to have a positive relationship with health awareness and coping while a negative relationship with anxiety. Our results draw attention to the phenomenon of dropout (or at least on the intentions) which can be essential part of an elite sports career.

Keywords: dropout, health behaviour, sport school system

¹ A 123847 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K_17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

1. Bevezetés

A középfokú oktatási szintéren tapasztalható lemorzsolódás, ideértve a köznevelés színteréből történő kilépést, illetve az intézményváltásokat egyaránt, háttérében számos befolyásoló tényező állhat (Ramsdal et al, 2015; Fenyves, Bácsné, Szabóné, Kocsis, Juhász, Máté & Pusztai, 2017). A különböző faktorok tanulmányozása során Bronfenbrenner ökológiai modellje (1979) adhatja az alapot, amelyet a környezetpszichológia fejlődése nagyban befolyásolt. A modell alapján mind az ontorendszer (az egyén maga, genetikai, fizikai és pszichológiai jellemzőivel), a mikrorendszer (család, bölcsőde, iskola, egészségügyi szolgáltatások, stb.), a mezorendszer (a közeli és távoli komponensek mint az intézetek és szervezetek együttműködése), az exorendszer (a tágabb tárgyi, kulturális, közösségi vagy politikai környezet), és a makrorendszer (helyi, regionális, nemzeti, kormányzati, társadalmi értékbeli határozathozatali gyakorlatok) szintjén megjelennek a lemorzsolódást befolyásoló faktorok. Mindezek bármely életszakaszban megjelenhetnek, nem csupán a felsőoktatás szintjén, hanem akár a tankötelezettségi korhatár elérését megelőzően is, a közép- vagy akár az alafokú köznevelés szintjén is (Morin et al, 2012). A lemorzsolódás s a sok esetben ezzel együtt járó alacsony vagy alacsonyabb iskolázottsági szint nem csupán az érintett tanulókra nézve jár komoly következményekkel, hanem negatívan hat az oktatási rendszerre költségvetési szinten, valamint társadalmi szinten is megjelennek negatív hatásai (az öregedő társadalomban minden személyre szükség van) (Merce et al, 2015).

Az egészség szerepe a lemorzsolódásban az oktatás különböző szintjein különbözőképpen jelenik meg. Az alafokú oktatásban elsősorban a rossz egészségi és fizikai állapot vezet lemorzsolódáshoz, hiszen általánosságban véve ebben az életkorban még nem jelentkeznek a különböző egészségkárosító magatartásformák. A rossz egészségi állapot és a jóllét alacsonyabb foka lehet lemorzsolódási prediktor a középfokú vagy felsőfokú oktatás színterén is, ám ezeken a szintereken már jellemzően nagyobb a problémaviselkedés és kockázati magatartás okozta lemorzsolódás (Duque et al, 2013).

Számos kutatás vizsgálta a különféle egészségkárosító magatartásformák és az iskolai eredményesség közötti kapcsolatot. Ezek alapján a tanulmányi eredményesség és az egészségmagatartás közötti kapcsolat mutatható ki (pl. Kovács, 2019; Liem et al, 2010). Az iskolai hiányzások és az iskolai lemorzsolódás közötti pozitív kapcsolat megléte már evidenciaként is felfogható. A dohányzás, alkoholfogyasztás, illetve szerhasználat esetében is alacsonyabb a tanulmányi eredményesség nagyobb az iskolai lemorzsolódás esélye (Fergusson et al, 2003; Cox et al, 2007; Legleye et al., 2009). Alacsonyabb tehát a tanulmányi elköteleződés tapasztalható, ugyanakkor magasabb a kockázatvállaló viselkedésben történő részvétel aránya (King et al, 2006). Korábbi, sportiskolai tanulók körében lefolytatott kutatásunk is kimutatta a tanulmányi eredményesség egészségmagatartással való pozitív, valamint kockázati magatartással való negatív korrelációt (SHTE 20172, Kovács, 2019; Kovács et al., 2018). A lemorzsolódott tanulók maguk is nagyobb valószínűséggel rendelkeznek valamilyen mentális egészségbeli problémával (Liem et al, 2010), nagyobb körökben az alkoholfogyasztás a lemorzsolódás előtt és után is (McCaul et al, 1992), illetve a bűnözés esetében is ugyanez állapítható meg (Sweeten et al, 2009). A rizikómagatartásformák negatív irányban befolyásolják a tanulmányi eredményességet és megnövelik a lemorzsolódás rizikóját (Chatterji & DeSiomone, 2005; Roebuck et al, 2004).

Az egészségmagatartás és kockázati magatartás, valamint a tanulmányi teljesítmény és lemorzsolódás kölcsönös hatással vannak egymásra, s nehéz megbontani a folyamat menetét. A rizikómagatartás

² Sportiskolák és Hagyományos Köznevelési Intézmények Tanulóinak Egészségmagatartása Kutatás 2017. A kutatás a Nemzeti Tehetségprogram Nemzet Fiatal Tehetségeiért Ösztöndíjának (NTP-NFTÖ-16) keretében zajlott.

magasabb foka, például a napi szintű dohányzás vagy alkoholfogyasztás nagyobb valószínűséggel vezet tanulmányi eredménytelenséghez és lemorzsolódáshoz, ugyanakkor a rossz tanulmányi teljesítmény is lehet a rizikómagatartásformák kialakulásának és/vagy fokozódásának alapja, így gyakorlatilag egyik faktor előidézhetheti és fenntartja a másik faktort (Duque et al, 2013; Gottfredson, 1990; Nagy et al. 2018; Moravec, 2018). Erős kapcsolat áll fenn a gyermek teljes egészsége és rezilienciája, valamint tanulmányi teljesítménye között (WestEd, 2003). Az észlelt és önértékelt egészség hatása egyértelműen pozitív, amely tetten érhető a tanulmányok időben történő befejezésében, a lemorzsolódás elleni rezisztenciában is, az oktatás valamennyi színterén. Ehhez kapcsolódik a mentális egészség, amely szintén protektív faktor a lemorzsolódással szemben (ugyanakkor a problémaviselkedéssel és kockázati magatartással szemben is). Ide sorolható a szorongás optimalizált szintje (Spielberger, 1979). A magas internalizált feszültséggel jellemezhető diákok (szomorúság, szorongás, depresszió, vagyis a distressz) csökkent tanulmányi funkcionálást tanúsítanak, míg akik externalizálják a feszültséget (harag, frusztráció, félelem) szintén tanulási nehézségekről és gyenge teljesítményről számolnak be (Roeser et al, 1998). Ez természetesen a tanuló megküzdési stratégiájával és rugalmasságával is kapcsolatban áll (Nagy & Kovács, 2017). Azok a diákok, akik hatékonyabban képesek megküzdni a fennálló vagy kialakuló problémákkal, akadályokkal, illetve képesek felismerni azokat és képesek változtatni a problémamegoldó képességeiken, megküzdési alternatívákat létrehozva, jobb tanulmányi eredményeket érnek el, s ezáltal a lemorzsolódás aránya is kisebb körökben.

A mentális egészség tekintetében olyan tényezők járnak együtt a rosszabb tanulmányi eredményességgel és ezzel együtt a lemorzsolódás nagyobb veszélyével, mint a depresszió, a generalizált szorongás, a pánikzavar, de az öngyilkossági hajlam esetében is magasabb a lemorzsolódás valószínűsége (pl. Keyes et al. 2011; WestEd, 2003; Duque et al, 2013). Keyes et al (2011) kutatásukban bebizonyították, hogy a jóllét egyes dimenziói, tehát az emocionális jóllét, társas jóllét és pszichológiai jóllét negatív kapcsolatban állnak a tanulmányi eredménytelenséggel és a lemorzsolódással is.

2. A kutatás bemutatása, kutatási kérdések

A sportiskolákból való lemorzsolódásról, illetve a lemorzsolódási szándékról nincsenek előzetes ismereteink, ennek kutatására ez idáig nem került sor. Kutatásunkban így négy köznevelési típusú sportiskola³ (egy budapesti, illetve három vidéki), valamint négy nem sportiskolai (egy budapesti, illetve három vidéki) intézmény tanulóinak vizsgálata történt meg fókuszcsoportos beszélgetéseken keresztül komplex, országos kutatásunk részeként (SHTE 2017a), amelyben véletlenszerűen

³ „Az a köznevelésről szóló törvény hatálya alá tartozó, évfolyamos vagy korcsoportos sportági képzést biztosító köznevelési intézmény, amely a helyi pedagógiai programját - az országos sportági szakszövetség, illetve országos sportági szövetség vagy fogyatékosok országos sportszövetségének szakmai javaslata alapján, az országos sportági szakszövetség, az országos sportági szövetség, vagy a fogyatékosok országos sportszövetsége és a köznevelési típusú sportiskola közötti együttműködési megállapodásban foglaltakra is figyelemmel - sportiskolai kerettanterv alapján készíti el, és biztosítja a testnevelés tantárgy emelt szintű oktatását, valamint a helyi pedagógiai programja összeállítása során figyelemmel van a sportolók felkészítési és versenyeztetési tevékenységére, továbbá a sportági programok megvalósításával kapcsolatos felkészítéssel és versenyeztetéssel összefüggő feladatait jogi személy nonprofit gazdasági társasággal, sportegyesülettel, sportvállalkozással vagy utánpótlás-nevelés fejlesztését végző alapítvánnyal fennálló együttműködési megállapodás alapján végzi (SIOSZ, 2012, 2. oldal).”

⁴ Jelen tanulmány a Sportiskolák és Hagyományos Sportiskolák és Hagyományos Köznevelési Intézmények Tanulóinak Egészségmagatartása 2017 (SHTE 2017) kutatás részeként valósult meg. Az SHTE 2017 kutatás célja a hazai sportiskolai és nem sportiskolai intézmények tanulóinak egészségtudatossági és tanulmányi eredményességi mutatóinak felderítése volt (N=3015) kvalitatív kutatási módszerek alkalmazásával (validált és

választottuk ki a résztvevő intézményeket. Valamennyi intézményből tíz, 10. évfolyamos tanulót kérdeztünk meg tanulmányi és nem-tanulmányi eredményességükről (egészségmagatartás), illetve lemorzsolódási szándékaikról. A vizsgálatba bevont tanulók száma tehát 80 fő volt (ebből 48 fiú és 32 lány, az átlagéletkor 16,8 év), a mintaválasztás véletlenszerűen történt. A fókuszcsoportos beszélgetések vezetője maga a szerző volt. Az elemzést tovább segítette a beszélgetések hanganyagának rögzítése, amelyről a résztvevők tájékoztatást kaptak s valamennyien beleegyeztek annak rögzítésébe, továbbá a szülők is szóbeli tájékoztatást kaptak a kutatásról. A beszélgetések menete szerint először a résztvevők bemutatkozására került sor, majd a sportiskolai/iskolai attitűdjeikről, az intézmény légköréről és jövőterveikről, ezt követően a tanulmányi eredményességükről, majd a nem tanulmányi eredményességükről folyt a beszélgetés, végül a lezárás történt meg. A beszélgetések a következő vezérkérdések alapján történtek:

„Milyen tagozaton tanultok?”

„Mi a véleményetek ezzel a tagozattal/ az osztállyal kapcsolatban?”

„Mik a terveitek a jövőre nézve?”

„Milyen tantárgyakat tanultok és mi a véleményetek ezekkel kapcsolatban?”

„Gondolkoztatok-e azon, hogy másik intézményben tanultok tovább? Ha igen, miért?”

„Váltottatok-e iskolát a felvételit leszámítva? Ha igen, miért?”

„Egy tízfokú skálán milyen mértékben váltanál iskolát?”

„Mik azok a tényezők, amik miatt elmennél/elmentél az intézményből?”

„Egy tízfokú skálán mennyire érzed egészségtudatosnak magad?”

„Mit gondolsz a dohányzásról? Mennyire értesz egyet vele egytől tízig?”

„Mit gondolsz az alkoholfogyasztásról? Mennyire értesz egyet vele egytől tízig?”

„Mit gondolsz a drogokról? Mennyire értesz egyet vele egytől tízig?”

„Mennyire jellemző rád az egészségtudatos táplálkozás?”

„Mit gondolsz a szorongásról? Mennyire érzed szorongónak magad egy tízfokú skálán?”

„Mit gondolsz, mennyire fontos az életben a megküzdés? Hogy érzed, te mennyire tudsz megküzdni az akadályokkal, problémákkal egy tízfokú skálán?”

A beszélgetések tartalmát írásban, szó szerint dokumentáltuk, majd tartalomelemzéssel alakítottuk ki az egyes kategóriákat. Az objektivitás megőrzése érdekében 10 független kódoló bevonására került sor. A kutatás célja a sportiskolai és nem sportiskolai tanulók összehasonlítása volt a lemorzsolódás és annak szándéka, illetve egészségtudatosságuk tekintetében, elsősorban abból kiindulva, hogy a sportoló,

validálásra váró kérdőíveken keresztül), amelyhez 24 sportiskolai és 24 hagyományos köznevelési intézmény került bevonásra. A kutatás a szerző tudományos értekezésének alapjaként szolgált.

különösen az élsportoló fiatalok esetében a lemorzsolódás kockázata magasabb a sportkarrier kiépítésének fontosságából kiindulva. További célunk volt az egészségtudatosság és a lemorzsolódási szándék közötti összefüggés vizsgálata, s annak feltérképezése, hogy az egészségmagatartás protektív faktor lehet-e a lemorzsolódással szemben. Kutatásunk során a következő kérdésvetéseket fogalmaztuk meg:

- 1: A sportiskolában tanuló diákok körében magasabb a lemorzsolódási hajlandóság és a lemorzsolódás.
- 2: A sportiskolában tanuló diákok körében az egészségtudatosság magasabb foka tapasztalható.
- 3: A magasabb egészségtudatosság a lemorzsolódás alacsonyabb fokával jár együtt.

Az eredmények értékelésére SPSS statisztikai programmal került sor. Az adatok nem normális eloszlására való tekintettel (Kolmogorov-Szmirnov próba, $p < 0,001$) a csoportok közötti összehasonlításhoz Mann-Whitney próbát, a változók közötti kapcsolat erősségének méréséhez Spearman-féle rangkorrelációs eljárást alkalmaztunk, az eloszlásbeli különbségek vizsgálata pedig khi-négyzet próba segítségével történt meg.

3. A kutatási eredmények bemutatása

Első kérdésvetésünkben a sportiskolában és nem sportiskolában tanuló diákok lemorzsolódási hajlandóságát és tényleges korábbi intézményváltás okán bekövetkezett lemorzsolódását hasonlítottuk össze azt feltételezve, hogy a sportiskolában tanuló diákok körében magasabb a lemorzsolódási hajlandóság és a lemorzsolódás. Az eredmények alapján a diákok lemorzsolódási szándékának tekintetében szignifikáns különbség tapasztalható a két különböző típusú intézmény tanulói között ($p=0,003$). Miközben a nem sporttagozaton tanuló diákok 57,5%-a jellemezhető intézményváltási szándékkal, addig ez az arány a nem sportiskolai tanulók esetében csupán 25%. Másik oldalról közelítve, a lemorzsolódási szándékról beszámolóik 69,7%-a sportiskolai tanuló, míg 30,3%-uk nem sportiskolai intézményben tanuló diák.

1. táblázat: Lemorzsolódási szándék a sportiskolákban és nem sportiskolákban (N=80)

			Lemorzsolódási szándék		Összesen
			Nem	Igen	
Tagozat	Nem sport	Fő	30	10	40
		Sor%	75,0%	25,0%	100,0%
		Oszlop%	63,8%	30,3%	50,0%
	Sport	Fő	17	23	40

		Sor%	42,5%	57,5%	100,0%
		Oszlop%	36,2%	69,7%	50,0%
Összesen	Fő		47	33	80
	Sor%		58,8%	41,3%	100,0%
	Oszlop%		100,0%	100,0%	100,0%

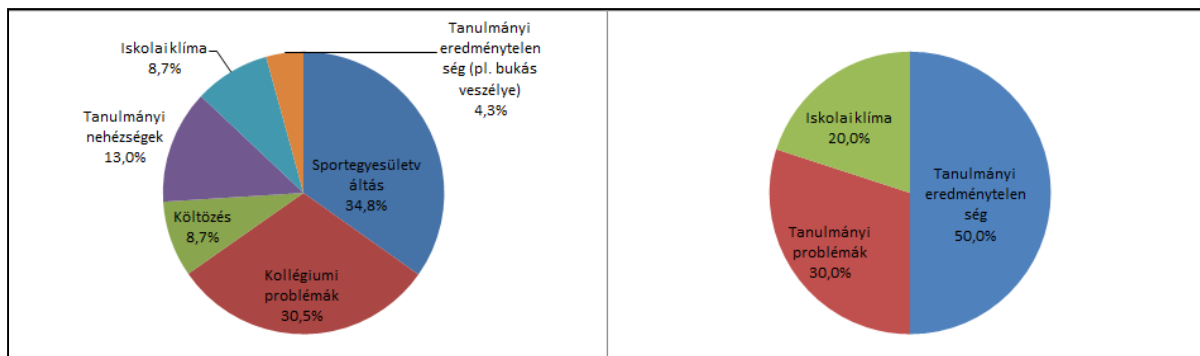
A tényleges intézményváltás tekintetében is tapasztalhatók intézménytípusbeli különbségek, ez azonban nem mutatkozott szignifikánsnak ($p=0,239$). A köznevelési típusú sportiskolai intézményekben tanuló diákok 22,5%-a, a nem sportiskolai intézményben tanuló diákok 12,5%-a esetében került sor intézményváltásra (amely nem foglalja magába a felvételi vizsga okozta intézményváltást, illetve az alapfokú oktatási szintről a középfokú oktatási szintre történő belépést, s kizárólag a középfokú oktatási időszakra vonatkozik). Az intézményváltáson átesett diákoknak tehát a 64,3%-a sportiskolai tanuló, 35,7%-uk pedig nem sportiskolai tanuló. Fontos megjegyezni, hogy a 9 sportiskolai tanuló közül, akik intézményt váltottak, hárman nem köznevelési típusú sportiskolában kezdték meg középfokú tanulmányaikat, hanem a 9. osztály közepétől (1 fő), illetve a 10. osztály elejétől (2 fő) folytatták tanulmányaikat köznevelési típusú sportiskolában élsportolói igazolásuk okán. Olyan tanuló nem szerepelt a mintában, aki köznevelési típusú sportiskolából váltott nem köznevelési típusú sportiskolába.

2. táblázat: Intézményváltás a sportiskolákban és nem sportiskolákban (N=80)

			Intézményváltás		Összesen
			Nem	Igen	
Tagozat	Nem sport	Fő	35	5	40
		Sor%	87,5%	12,5%	100,0%
		Oszlop%	53,0%	35,7%	50,0%
	Sport	Fő	31	9	40
		Sor%	77,5%	22,5%	100,0%
		Oszlop%	47,0%	64,3%	50,0%
Összesen		Fő	66	14	80

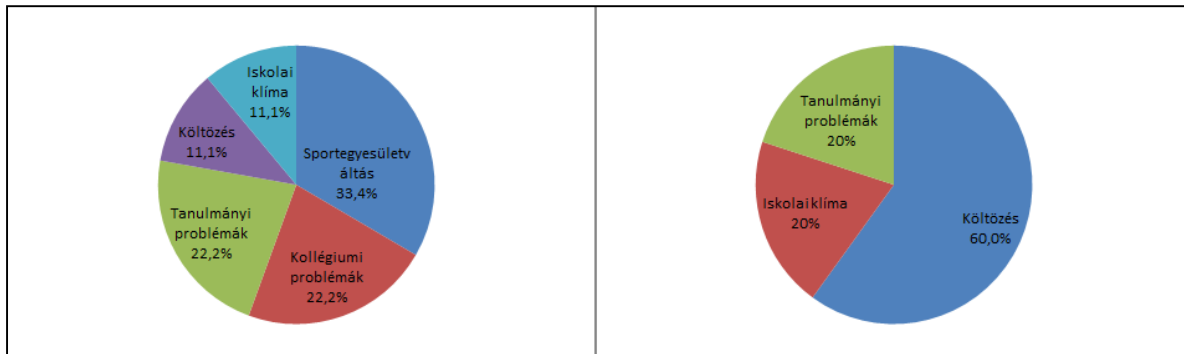
	Sor%	82,5%	17,5%	100,0%
	Oszlop%	100,0%	100,0%	100,0%

Megvizsgáltuk, mely tényezők állnak a lemorzsolódási szándék, illetve a konkrét intézményváltás háttérében, amelyet az 1. és 2. ábra szemléltet.

1. ábra: A lemorzsolódási szándék háttérében álló tényezők a sportiskolai (bal) és nem sportiskolai (jobb) intézményekben

Látható, hogy a sportiskolai intézmények esetében összetettebb szempontrendszer áll fenn, hiszen a diákok lemorzsolódási szándékának háttérében több faktor említhető meg. Ezek közül a legrelevánsabb a sportegyesület-váltás, vagyis a sportkarrier fejlődése érdekében történő intézményváltás (hiszen – mivel az egyesületváltás gyakran településváltással, költözéssel jár – a sportoló fiatalnak rendszerint közoktatási intézményt is váltania kell). Releváns problémát jelent a kollégium, amennyiben a fiatal sportolólakóhelyétől távol kénytelen tanulmányait folytatni. Erre általában akkor kerül sor, ha a sportoló lakóhelyétől távol eső sportegyesületben sportol, így itt is folytatja tanulmányait, vagy amennyiben karrierje előmenetelének érdekében sportegyesületet vált s ennek okán kénytelen intézményt is váltani s kollégiumba költözni. Amennyiben a diák számára megterhelő ez a létforma – elsősorban a családtól való távollét vagy a nem megfelelő környezet okán – akkor a diák dönthet a visszaköltözésről, amely újabb intézmény- és egyesületváltással jár együtt. A harmadik legjelentősebb okot a tanulási nehézségek jelentik, amely azt a szempontsort tömöríti, melyben az intézmény tanulmányi jellegű elvárásai meghaladják a diák készségeit és képességeit, vagy erőforrásai és sportkarrierjéhez kapcsolhatóan a megfelelő tanulásra fordítandó idő hiányában a diák tanulmányi eredményessége nem éri el a megfelelő szintet, rosszul teljesít az iskolában. További szempontként jelent meg a sportkariertől független költözés (a sportoló családjával együtt), a nem megfelelő iskolai klíma (vagyis a diák nem érzi jól magát az intézményben), valamint a konkrét tanulmányi eredménytelenség, azaz az évismétlés veszélyének fennállása. A nem sportiskolai intézményekben tanuló diákok körében három tényező jelent meg lemorzsolódási szándékuk háttérében. A legfőbb problémát a tanulmányi eredményesség (vagyis az évismétlés) jelentette, amely a lemorzsolódási szándékról nyilatkozó diákok felét érinti. Ezen kívül a tanulási nehézségek, valamint az iskolai probléma jelent meg.

2. ábra: A lemorzsolódás háttérében álló tényezők a sportiskolai (bal) és nem sportiskolai (jobb) intézményekben

A konkrét lemorzsolódás háttérében fennálló tényezők is a sportiskolai tanulók esetében összetettebbek. A köznevelési típusú sportiskolák tanulói körében elsősorban a sportegyesület-váltás okozta a közoktatási intézményváltást. Jelentős faktornak bizonyultak a kollégiumi problémák az előbbieken már kifejtett okok miatt, s ugyanígy megjelent a tanulási problémák, vagyis a diák képességeihez mért kevésbé eredményes tanulmányi eredményesség okozta intézményváltás is. Emellett a család költözését (amely a sportkarriertől független), illetve az iskolai klímát (osztály- és évfolyamtársak, tanárok negatív hatása) említették meg a sportiskolai tanulók az intézményváltásuk háttérében álló indokként. A nem sportiskolai tanulók esetében felmerülő tényezők közül a költözés volt a leghangsúlyosabb, s emellett a tanulási nehézségek, illetve az iskolai klíma mutatkozta befolyásoló faktornak. Hipotézisünk tehát beigazolódott, hiszen a sportiskolai intézményekben tanuló diákok körében magasabb a lemorzsolódási szándék és az intézményváltás aránya egyaránt.

Második kérdésvetetésünkben a sportiskolában és nem sportiskolában tanuló diákok az egészségmagatartás egyes elemeivel kapcsolatos attitűdjeit hasonlítottuk össze azt feltételezve, hogy a sportiskolában tanuló diákok körében az egészségtudatosság magasabb foka tapasztalható. A Mann-Whitney próba eredményei alapján az alkoholfogyasztással, egészségtudatossággal, szorongással és megküzdéssel kapcsolatos attitűdökben és percepciókban tapasztalhatók szignifikáns különbségek (1. és 2. táblázat). Ugyanakkor a szubjektív egészségtudatosság, a dohányzással és illegális szerhasználattal kapcsolatos attitűdök esetében is tendenciaszintű különbségekről beszélhetünk.

3. táblázat: Egzségtudatosság a sportiskolákban és nem sportiskolákban I. (N=80)

		Szubjektív egzségtudatosság	Dohányzás	Alkohol- fogyasztás	Illegális szerhasználat
Nem sportiskola	Átlag	6,7	6,7	6,5	6,7
	Szórás	1,0	1,1	1,1	1,1
Sportiskola	Átlag	7,2	7,2	7,1	7,2

	Szórás	1,4	1,4	1,0	1,4
	Szig.	,071	,052	,016*	,068

Megjegyzés: A dohányzás, alkoholfogyasztás, illegális szerhasználat és a szorongás skálák fordított skálák. *= $p<0,05$; **= $p<0,01$

4. táblázat: Egészségtudatosság a sportiskolákban és nem sportiskolákban II. (N=80)

		Egészségtudatos táplálkozás	Szorongás	Megküzdés
Nem sportiskola	Átlag	6,6	6,3	6,4
	Szórás	1,1	1,2	1,1
Sportiskola	Átlag	7,2	6,9	7,2
	Szórás	1,4	1,3	1,4
	Szig.	,024*	,042*	,008**

Megjegyzés: A dohányzás, alkoholfogyasztás, illegális szerhasználat és a szorongás skálák fordított skálák. *= $p<0,05$; **= $p<0,01$

Valamennyi vizsgált változó esetében a sportiskolai tanulók mutattak magasabb értékeket. Ennek értelmében a sportiskolai tanulóira az egészségtudatosság magasabb foka, az alacsonyabb szorongás és rugalmasabb megküzdés jellemző. Hipotézisünk tehát beigazolódott, hiszen valamennyi vizsgált változó tekintetében szignifikáns vagy tendencia szintű különbség tapasztalható a csoportok között.

Harmadik kérdésvetésünkben az egészségtudatosság és a lemorzsolódási szándék közötti kapcsolatot vizsgáltuk, azt feltételezve, hogy a magasabb egészségtudatosság a lemorzsolódás alacsonyabb fokával jár együtt. A Spearman-féle rangkorrelációs eljárás eredményei alapján a szubjektív egészségtudatosság közepes erősségű negatív kapcsolatban áll a lemorzsolódási szándékkal ($r_s = -0,49$; $p = 0,04$), vagyis minél egészségtudatosabbnak ítéli meg magát a személy, annál kevésbé jellemző rá a lemorzsolódási szándék. A szorongás erős pozitív korrelációt mutatott a lemorzsolódási szándékkal ($r_s = 0,78$; $p < 0,001$), vagyis minél magasabbak érzi a diák a szorongásának mértékét, annál nagyobb mértékben jellemző rá a lemorzsolódás fontolgatása. Továbbá a megküzdési készség is erős, azonban negatív irányú kapcsolatban áll a lemorzsolódási szándékkal ($r_s = 0,69$; $p < 0,001$), tehát minél jobbnak ítéli meg a diák saját megküzdését, annál kevésbé jellemző rá a lemorzsolódás fontolása. A dohányzással ($r_s = 0,064$; $p = 0,575$), alkoholfogyasztással ($r_s = 0,184$; $p = 0,102$), illegális szerhasználattal ($r_s = 0,058$; $p = 0,609$) és egészséges táplálkozással ($r_s = 0,073$; $p = 0,520$) kapcsolatos attitűdök esetében nem mutatkozott szignifikáns korreláció a két változó között. Hipotézisünk tehát részben beigazolódott, hiszen a

szubjektív egészségtudatosság, valamint a megküzdés pozitívan, míg a szorongás negatívan korrelál a lemorzsolódási szándékkal.

4. Összegzés

A lemorzsolódás vizsgálata fontos oktatáspolitikai kérdés. Tanulmányunkban a sportiskolákban és hagyományos köznevelési intézményekben tanuló diákok lemorzsolódási szándékát és konkrét intézményváltás formájában tapasztalható lemorzsolódását, egészségtudatosságban tapasztalható különbségeiket, valamint a lemorzsolódási szándék és egészségtudatosság között tapasztalható kapcsolatot vizsgáltuk meg fókuszcsoportos beszélgetésekbe bevont 40 fő sportiskolai és 40 fő nem sportiskolai 10. évfolyamos diák véleményén keresztül. Eredményeink alapján a sportiskolai intézményekben tanulók körében nagyobb a lemorzsolódási szándék és arány, amelynek legfőbb okozója maga a sportkarrier. Fontos kérdés ezen diákok későbbi intézményválasztása, amely által vizsgálhatóvá válik a sportiskolai intézmények közötti átjárhatóság kérdése is, s ez későbbi kutatások alapját képezi. Sportkarrier esetében mindenképp szükséges hangsúlyozni, hogy a potenciálisan jobb karrierbeli lehetőségek jelentősen befolyásolhatják a tanuló intézményből történő lemorzsolódását, még abban az esetben is, ha nagy az intézményi beágyazottság. Az intézmény megtartó ereje azonban növelhető abban az esetben, ha az intézmény effektíven tudja betölteni karrier-támogató tevékenységét: a tanulmányi eredményesség támogatása mellett a sportegyesületekkel folytatott erős szakmai kapcsolat, kapcsolathálózat megerősítése és fenntartás az optimális intézményi klíma mellett szignifikánsan hozzájárulhat a sportoló gyermek megtartásához. Ehhez azonban stabil szakmai kapcsolatokra, illetve az aktorok részéről erős fejlődésre való igényre, magas szintű támogatásra, rugalmasságra van szükség, amelyen keresztül nem csak a szakmai tudásuk és kompetenciájuk fejlődik, hanem a fiatal sportolókkal fennálló/kialakított kapcsolatrendszer is stabilabbá válik. Megállapítást nyert továbbá, hogy a sportiskolai tanulókra az egészségtudatosság magasabb foka jellemző. Jobb szorongási és megküzdési paraméterek vonatkoznak rájuk, amelynek hátterében elsősorban maga a rendszeres fizikai aktivitás áll, közvetve pedig megjelenik a sportiskolai intézményrendszer mediáló hatása is. Végül a lemorzsolódási szándék és egészségtudatosság közötti kapcsolat tekintetében elmondható, hogy a szubjektív egészségtudatosság és a megküzdés közepes pozitív, a szorongás pedig közepes negatív kapcsolatban áll a diákra jellemző lemorzsolódási szándékkal. Érvényes ez a megállapítás mind a sportiskolai, mind a nem sportiskolai intézményekben. E tény gyakorlati perspektíváját érdemes és szükséges hangsúlyozni: amennyiben a gyermek a pszichés jóllét alacsonyabb fokával jellemezhető, feltételezhető az is, hogy érzelmileg sem érzi magát optimálisan, mivel ebben az esetben a kortársakkal való kapcsolat is jelentősen csorbulhat (elmagányosodás, depresszió stb.), illetve a tanárokkal fennálló kapcsolat is ronthat a helyzetben, amennyiben az nem az empátián, támogatáson, optimális értékelésen alapszik. Az intézmény megtartó ereje így tovább csökkenhet, ugyanakkor a tanári hatékonyság megtartásával, a megfelelő (támogató, elfogadó, fejlesztő és megtartó) intézményi klíma biztosításával a lemorzsolódási szándék is csökkenhet, amennyiben a fiatal otthoni, családi környezetében sem jelenik meg valamely, a lemorzsolódás irányába ható faktor (pl. költözés). Az intézményi klíma az egészségmagatartásban is tetten érhető: a csoportnormák és a csoport magatartása az egyén egészségtudatossággal kapcsolatos attitűdjeire is szubjektíven hat. Korábban már beigazolódott, hogy az egészségmagatartás és egészségtudatosság a lemorzsolódás szempontjából protektív faktorként tekinthető. Így amennyiben a csoport, illetve az intézmény is az egészséges életvitelt és egészségtudatosságot támogató sajátosságokat mutat, az hatékony lehet a tanulók megtartásában, perzisztenciájuk növelésében és lemorzsolódási rátájuk csökkentésében.

Irodalomjegyzék

- Fenyves V., Bácsné Bába É., Szabóné Szóke R., Kocsis I., Juhász Cs., Máté E., Pusztai G. (2017): Kísérlet a lemorzsolódás mértékének és okainak megragadására a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar példáján. *Neveléstudomány: Oktatás Kutatás Innováció*, 2017/3, 5-17.
- Balsa, A. I., Giuliano, L. M. & French, M. T. (2011): The effects of alcohol use on academic achievement in high school. *Econ Educ Rev.*, 30(1), 1–15.
- Bronfenbrenner, U. (1979): *The ecology of human development*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Chatterji, P., & DeSimone, J. (2005): Adolescent drinking and high school dropout. NBER Working Paper, 11337.
- Cox, R. G., Zhang, L., Johnson, W. D., & Bender, D. R. (2007): Academic performance and substance use: findings from a state survey of public high school students. *Journal of School Health*, 77, 109-15.
- Duque, L.C. (2005): *La Satisfacción del Consumidor de Servicios Públicos: Identificando la Evaluación Apropia y Aplicaciones*. Tesis Doctoral, Universidad de Barcelona, Barcelona.
- Duque, L. C., Duque, J. C. & Suriñach, J. (2013) Learning outcomes and dropout intentions: an analytical model for Spanish universities, *Educational Studies*, 39(3), 261-284.
- Ferguson, D., Horwood, I., Beautrais, A. (2003): Cannabis and educational achievement. *Addiction*, 98, 1681-92.
- Gottfredson, D.C. (1990): Changing school structures to benefit high-risk youths. In: Leone, P.E. (szerk): *Understanding troubled and troubling youth: Multidisciplinary perspectives*. Newbury Park, CA: Sage.
- Gottfredson, G. D., Gottfredson, D. C., Payne, A. A., & Gottfredson, N. C. (2005): School climate predictors of school disorder: Results from a national study of delinquency prevention in schools. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 42, 412–44.
- Keyes L. M. C., Eisenberg, D., Perry, G. S., Dube, S. R., Kroenke, K., & Dhingra, S. S. (2011): The Relationship of Level of Positive Mental Health With Current Mental Disorders in Predicting Suicidal Behavior and Academic Impairment in College Students. *Journal of American College Health*, 60(2), 126-133.
- King, K. M., Meehan, B. T., Trim, R. S., & Chassin, L. (2006): Substance use and academic outcomes: synthesizing findings and future directions. *Addiction*, 101(12), 1688–1689.
- Kovács K. E. (2019). *Mens sana in corpore sano? A magyar sportiskolai rendszer tanulójának egészségtudatossági és tanulmányi eredményességének összefüggései*. Disszertáció. Debrecen, Debreceni Egyetem.
- Kovács K., Lenténé Puskás A., Moravec M., Rábai D. & Bácsné Bába É. (2018): Institutional Environment of Students' Sports Activities in Central Europe. *Hungarian Educational Research Journal*, 8(2), 50-68,

- Legleye, S., Obradovic, I., Janssen, E., Spilka, S., Le Nézet, O., & Beck, F. (2009): Influence of cannabis use, grade repetition and family background on the school-dropout rate at the age of 17 years in France. *European Journal of Public Health*, 20(2), 157-163.
- Liem, J., Lustig, K., & Dillon, C. (2010): Depressive symptoms and life satisfactions among emerging adults: A comparison of high school dropouts and graduates. *Journal of Adult Development*, 17(1), 33–43.
- Merce, I. I., Anda, M. I., Petroman, C., Ciolac, R. M. (2015): School dropout - a social problem in Romania. *Social and Behavioral Sciences*, 182, 623 – 628.
- McCaul, E. J., Donaldson, G. A., Coladarci, T., & Davis, W. E. (1992): Consequences of dropping out of school: Findings from high school and beyond. *Journal of Educational Research*, 85(4), 198–207.
- Moravec M. (2018): egészségfejlesztés a közoktatástól az egyetemig fókuszcsoportos vizsgálatok tükrében. *PedActa*, 8(1), 71-80.
- Morin, M., Terrade, F., & Préauc, M. (2012): Psychologie communautaire et psychologie de la santé : l'implication de la recherche psychosociale dans la promotion de la santé.
- Nagy B. E. & Kovács K. E. (2017): Egészség-magatartással kapcsolatos attitűdök vizsgálata középiskolás és egyetemista fiatalok körében. *Orvosi Hetilap*, 158(44), 1754–1760.
- Nagy Á., Borbély Sz., Fintor G. & Kovács K. E. (2018): The Implementation of Everyday Physical Education in Hungary. *Hungarian Educational Research Journal*, 8(2), 81-95,
- Pereira, B.O. (2008): Para uma escola sem violência. Estudo e prevenção das práticas agressivas entre crianças [Towards a school without violence. Research and prevention of aggression among children] *Textos Universitários de Ciências Sociais e Humanas [Social and Human Sciences University Press]*. Lisboa: Fundação Calouste Gulbenkian e Ministério da Ciência e Tecnologia [Lisbon: Calouste Gulbenkian Foundation and Ministry of Science and Technology] (MCT).
- Roebuck, M. C., French, M. T., & Dennis, M. L. (2004): Adolescent marijuana use and school attendance. *Economics of Education Review*, 23, 133–141.
- Roeser, R. W., Eccles, J. S., & Strobel, K. R. (1998): Linking the study of schooling and mental health: Selected issues and empirical illustrations at the level of the individual. *Educational Psychologist*, 33, 153- 176.
- Spielberger, C. D. (1975): Anxiety: State-trait process. In: Spielberg, C. D, Sarason, I. G. (szerk): *Stress and anxiety*. (1). Hemisphere, New York. 115-143.
- Sweeten, G., Bushway, S. D., & Paternoster, R. (2009): Does dropping out of school mean dropping into delinquency? *Criminology*, 47(1), 47–91.
- WestEd. (2003): Student well-being: Essential to academic success. *R&D Alert*, 5, 1, 8-9.
- Wichstrøm, L. (1998): Alcohol intoxication and school dropout. *Drug and Alcohol Review*, 17(4), 413-421.

Szerző

Dr. Kovács Karolina Eszter, tanársegéd, Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, Debrecen (Magyarország). E-mail: karolina92.kovacs@gmail.com

